

כ"ב באדר תש"ף, 18.2.2020

גיליון מס' 702

פרשת ויקהל-פקודי

בגרי המלך החדשים

מאת טריקס ריכטר, בית רימון

קחו מאתכם תרומה, ליהוה, כל נדיב לבו, יביאה את תרומת יהוה: זָהָב וְכֶסֶף, וְנַחֲשֵׁת. וּוְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֵׁשׁ וְעִזִּים (ל"ה, ה-ו). בתנ"ך ישנו עיסוק רב במלבוש, במובן הרחב של המילה - עירום וכיסוי, בגד ושמלה, נעליים וחוטאים, יריעות בד וחגורות, בדים וצמחים, צבעים ומקורם, כתנת ומעיל, כנף מעיל קרוע, שק ואפר ובגד חתוך, אפוד ואדרת, שיער ומצנפת. בני אדם מתכסים, מתלבשים, מתעטפים, מתפשטים. "וְנִן הַנַּחֲשׁ הָיָה עָרוֹם". מצד שני, התורה ממעטת לצוות על בני האדם איך לכסות את הגוף. האדם הראשון שם לב שהוא ערום, אבל ה' עשה לו בגד, כתנת עור. חומר זה לא מוזכר שוב במקרא כבגד, אבל כן כחלק מהחומרים מהם עשוי המשכן. והתורה מסבירה בעצמה שבגד אינו עור: וְכָל אֲשֶׁר יִפַּל עָלָיו מֵהֶם בְּמַתְם יִטְמָא מִכָּל כְּלֵי עֵץ אֹרֶז אוֹ עוֹר אוֹ שֵׁק כָּל כְּלֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה בָּהֶם בַּיָּמִים יוֹבֵא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר. (ויקרא י"א, ל"ב). מכוון שלחיה ואדם בכלל היה אסור לפגוע בחיות שבגן העדן, רק ה' היה יכול לעשות להם כתנות עור. מגוון המצוות בענייני לבוש בתורה הוא דל: פאות, ציציות, שעטנז, כלי גבר ובגד אישה. ומצוות שעטנז שמתבטלת במצוות ציצית וביגוד המשכן.

ידוע ומובן לכולנו שבני ובנות אדם רואים. ות בלבוש והחומרים מהם עשוי הלבוש, סמל של מעמד, השתייכות לקבוצה, מקצוע וכו'. מתברר שלא התשנה הרבה מאז ראשית האנושות: וַיִּרְאָה יְהוָה, וַיִּחַשְׁבֶּהָ לְזוֹנָה: כִּסְתָהּ, פְּנִיָּהּ (בראשית ל"ח, ט"ו); וְהָעַמִּיד הַפָּהוּן אֶת-הָאִשָּׁה, לִפְנֵי יְהוָה, וַפָּרַע אֶת-רֹאשׁ הָאִשָּׁה (במדבר ה', י"ח); וְהִבְאֵתָהּ, אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ; וְגִלְחָהּ, אֶת-רֹאשָׁהּ, וְעִשְׂתָּהּ, אֶת-צַפְרָנֶיהָ וְהִסִּירָהּ אֶת-שְׂמַלְתִּי שְׂבִיָּה מֵעֵלֶיהָ, וַיִּשְׁבֶּה בְּבֵיתְךָ (דברים כ"א, יב-יג) ואתי (ואת) שְׂדוּד מֵה-תַּעֲשִׂי כִּי-תִלְבָּשִׂי שָׁנִי כִּי-תַעֲדִי עֲדֵי-זָהָב כִּי-תַקְרָעִי בַּפֹּה עֵינַיִךְ--לְשׂוּא, תַתִּיפִי (ירמיהו ד, ל); לֹא-תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלַג כִּי כָל-בֵּיתָהּ לְבַשׁ שָׁנִים מְרַבְּדִים עֲשֵׂתָהּ-לָהּ שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוֹשָׁה (משלי ל"א 21-22 כא-כב); לְהַבִּיא אֶת-וְשֵׁתִי הַמְּלָכָה לִפְנֵי הַמְּלָךְ--בְּכֹתֶר מְלָכוֹת (אסתר א', י"א). שלא כמו בלבושם של בני אדם מן השורה, בכל הקשור לכיסויים, בגדים, וחומרים ששימשו לבנית המשכן, הבית בו שוכן האל או השכינה, ושל הכהנים, שתפקידם לשרות את הפולחן שמתקיים בו התורה מדייקת מאוד. נראה שהנושא חשוב עד כדי כך שהתורה אינה רק מצוה על דרך ביצוע של בנית המשכן לפרטי פרטים, אלא גם מדווחת על הביצוע בפועל, ועם אותו פירוט. רק החומרים הטובים ביותר היו טובים מספיק.

הרב שמשון בן רפאל הירש מחבר בין בגדים שונים למוסריות האדם. הוא מזכיר, שהשורש של 'מעיל' ו'מעילה' הוא אותו שורש, כמו גם של 'בגד' ו'בגידה'. ה'בגד' הוא לבוש של האדם ההדיוט וה'מעיל' הוא של הכהן. שני הכיסויים מסמלים את תפקידינו כאדם או ככהן. אנחנו חייבים לעמוד במבחן של הלבוש שלנו, לא לבגוד ולא למעול, כולם, גם כהנים, אחרת אנחנו רק מתחפשים.

כבר בפסוקים הראשונים של הוראת בנית המשכן בפרשתנו העם מקבל רשימת קניות של חומרים. בצד המתכות יש זהב, כסף ונחושת, ובצד הבדים יש תכלת, ארגמן, תולעת שני, שש ועיזים. היום אנחנו רגילים להבין את המלים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כצבעים, אבל בעצם מדובר בסוגי בדים. כולם בדי צמר, צבועים בכחול, סוג של סגול, ואדום בוהק. שש, שהוא בד פשתן, אינו ניתן לצביעה על ידי צבעים חזקים, ולרוב לא נצבע, אלא שימש כבסיס לציורים ששולבו בבגדים או כבד עבור בגדים לבנים. הוא גם שימש כבד עבור בגדים תחתונים, כי הוא נעים יותר לגוף מאשר בגדי צמר, ששימשו לבגדים עליונים, הנראים לעין כולם.

הרש"ר הירש, בפירושו לתורה אבל גם בפרסומים אחרים מרחיב על התפקיד של המתכות והבדים בשימוש במשכן, כחלק מסמליות ביהודית. הוא מקביל את המתכות עם הבדים, וחשיבותם היא בסדר יורד: זהב - תכלת ; כסף - ארגמן ותולעת שני ; נחושת - שש (צמר עיזים שאינו מתאים לביגוד, רק לשמיכות, שקים וכו'). הנחושת מסמלת את הטבע הפראי, הכסף - את היכולת להגיע לטוהר ולטוב ע"י זיקוק, והזהב מסמל את הטוהר והטוב המושלמים. לכן הזהב והתכלת שייכים למלכות, הכסף - לאדם המשתדל, והנחושת - לטבע, לפשטות. גם מבחינה היסטורית נראה שהחלוקה שהרש"ר הירש עושה היא אכן נכונה, כיוון שרק העשירים יכלו להרשות לעצמם להשתמש בזהב ותכלת ושניהם גם היו חלק מהמתנות שעברו בין השליטים. בנוסף, הירש מחלק גם את הבדים לקבוצות: שש - צומח ; שני - חייתי ; ארגמן - אנושי ; תכלת - האלוהי. ארבעת החומרים הללו שקיימים באדם מייצגים את כל החלקים שבו ברצף עולה. הפשתן הלבן, שהוא צבע הטוהר, מייצג את הטוהר המוסרי. הצמר, בכל צבעיו, לא רק מייצג את הצד החייתי, אלא החומר והצבעים עצמם לקוחים מהחי. הצבעים האדומים, שכמובן מזכירים את הדם, מתחלקים לשנים: השני מייצג את החייתי, והארגמן את האנושי. התכלת, שהוא הקיצוני בצבעי הקשת, מצביע על ידי המקום הא-לוהי, והצבע האדום שנמצא בתחתית הקשת, קרוב לאדמה, ולכן הוא זה שמצביע עליה. כפי שהחומרים הללו מייצגים את האדם כחלק מן הבריאה, הם מייצגים במשכן את הבריאה ואת העולם כולו. סמליות זאת כנראה כה חשובה שהיא אפילו מבטלת את מצוות שעטנז.

טריקס ריכטר. חברת קיבוץ בית רימון. סבתא ל3 נכדים ונכדה. מסיימת בע"ה השנה תואר שני במקרא באוניברסיטה העברית.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il